

Posudek na doktorskou dizertační práci

Helena Pochobradská

Vývoj správy státních zemědělských podniků na území východních Čech po roce 1945 se zvláštním zřetelem na vývoj státních statků.

Doktorská dizertační práce. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2012, 162 s. + 10

příloh.

Problematika dějin komunistických režimů patří celosvětově (po pádu těchto režimů a ukončení bipolárně rozděleného světa na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století) k aktuálním výzkumným tématům – celkově, mezinárodně politicky, i v jednotlivých vývojových aspektech. Jedním z důležitých aspektů života společnosti je bezesporu ekonomická sféra. V rámci ní pak dějiny zemědělství a venkova vůbec jsou závažným a někdy i složitým tématem vyžadujícím i interdisciplinární přístup (ekonomický, správní, právní, sociologický, někdy i etnografický – vedle historického).

V České republice se v posledních zhruba 15 – 20 letech pomalu začal mezi historiky rozšiřovat zájem o osudy venkova a zemědělství v podmínkách komunistické diktatury. Vznikaly řešitelské týmy a výzkumné projekty, začaly se pořádat vědecké konference (např. Česká zemědělská univerzita, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Ústav pro studium totalitních režimů), byly vydány první publikace. S potěšením konstatuji, na základě např. konferenčních zkušeností, že tématu československého zemědělství po druhé světové válce se věnuje relativně dost studentských prací, diplomových i dizertačních (např. nejaktuálněji bylo patrné na konferenci v Jindřichově Hradci v dubnu 2012 pořádané na téma „kolektivizace“ Ústavem pro studium totalitních režimů v Praze a Muzeem Jindřichohradecka). Naprosto v nich dosud převažuje problematika neblaze proslulé kolektivizace zemědělství a venkova a v rámci ní osudy tzv. kulaků, zámožných sedláků, hospodářů, s jejichž vyloučením z aktivního hospodářského života a jeho organizace nastal velký rozvrat, chaos a úpadek zemědělství.

Na další dílčí témata v dějinách československého komunistického zemědělství teprve začíná docházet. Dokladem toho je zcela jistě i posuzovaná dizertační práce, neboť se, zatím velmi ojediněle, věnuje druhému typu výrobních zemědělských podniků v dané době, státním statkům (vedle už skoro dvě desetiletí prioritně zkoumaným JZD a osudu tzv. kulaků). Navíc se Helena Pochobradská prioritně zaměřila na otázku správy státních statků, což je také přístup dosud ojedinělý a rozhodně důležitý (je ovšem třeba dodat, že bude užitečné, pro úplnost a plastičnost obrazu života státních statků v dané době, doplnit výzkum i o další

důležité oblasti jejich činnosti, minimálně o ekonomický a sociální aspekt, ale i jiné, např. každodennost, kterou částečně autorka už v posuzované práci naznačila).

Helena Pochobradská ve své práci nejprve přiblížila faktory, které ovlivňovaly vznik a fungování státních statků (geografické podmínky, charakter půdy, pozemkové reformy a také ideologicko-politické aspekty doby po druhé světové válce, které označuje jako „sovětský vzor“). Pak prochází vývojem československých státních statků chronologicky. Jednotlivé kapitoly popisují správu státních zemědělských podniků od jejich počátků (velmi stručně), následně autorka zmiňuje období první Československé republiky, složité období mezi léty 1945 – 1948, nejvíce prostoru je logicky věnováno období existence komunistického režimu, v němž je těžiště časového záběru práce. Stěžejní pasáží je kapitola podávající typologii státních statků s několika konkrétními příklady a rozbořem jejich situace (Státní statky Králíky, Vysoké Mýto, Mladkov, Smiřice, Vysoké nad Jizerou, Lánov). Poslední dvě kapitoly jsou spíše dvěma exkursy. H. Pochobradská porovnává obdobnou situaci ve společnosti a v zemědělství v Polsku, Sovětském svazu a Maďarsku, kde ale nacházíme jisté dílčí odlišnosti od československé reality, s tím, že podstata věci je totožná. V poslední kapitole pak autorka naznačuje transformační směr československého hospodářství po pádu komunistického režimu na přelomu 80. a 90. let 20. století.

Posuzovaná dizertační práce Heleny Pochobradské má všechny náležitosti vyžadované od kvalifikačních prací tohoto typu (úvod do zkoumané problematiky, rozbor literatury a pramenů, po vlastním výkladu látky členěném na kapitoly a podkapitoly závěr, vyjadřující přínos práce, seznam literatury a pramenů, anglické a německé resumé, na příslušných stránkách pod čarou je umístěn účelně řešený poznámkový aparát). Dizertační práce je opatřena seznamem použitých zkratk, seznamem nejdůležitějších zákonů a právních předpisů, kterých se práce dotýká či z nich vychází. Na závěr práce je připojeno 10 příloh, které ilustrují zkoumané téma (jedná se o schéma vývoje podniku, další organizační schémata, nákres katastru, vyobrazení budovy ředitelství státního statku na zámku ve Smiřicích), některé další tabulky byly umístěny prakticky přímo v textu.

Poznámky na okraj k formální stránce dizertační práce. V závěrečném soupisu pramenů a literatury není sjednocen způsob provádění bibliografických záznamů (např. na s. 150 najdeme několik variant: místo vydání knihy, někde je navíc uvedeno vydavatelství, údaje jsou odděleny čárkou či bez čárky, mění se pořadí uvádění vydavatelství či nakladatelství a místa vydání, u některých periodik chybí rok vydání, u některých knih je uvedeno ISBN). Doporučuji záznamy sjednotit podle jednoho zvoleného způsobu. Některé publikace v seznamu odborné literatury plní jednoznačně roli pramene, např. Ďuriš, Július: (ne Jaroslav,

šlo o komunistického ministra zemědělství po druhé světové válce) Řešíme problémy rolníků, Praha 1945. Stejně tak práce Jiřího Koťátka jsou pro účel dizertace pramenem, jde o dobové publikace zemědělského odborníka. Nebývá zvykem uvádět do závěrečného seznamu použitých informačních zdrojů u tohoto typu práce encyklopedie či jiná přehledová díla jako celek (Ottův slovník naučný), když tak odkaz na heslo či pasáž. Seznam použitých zdrojů by bylo vhodné přehledněji pojmut: v první řadě všechny typy pramenů, pak odbornou literaturu (autorka umístila tištěné a další prameny až za seznam odborné literatury). Samostatně by se pro přehlednost o více typech studovaných pramenů dala uvést dobová periodika. Autorka částečně pracovala i metodou oral history, využila některé internetové zdroje. Logicky nejvíce pracovala s archivními fondy v několika uvedených archivech.

H. Pochobradská v práci prokazuje, že je obeznána s aktuální historickou produkcí k dějinám venkova a zemědělství.

Práce je psána přehledným a srozumitelným stylem, jazykové nesrovnalosti a neopravené překlepy nalezneme jen na několika málo místech.

Dizertační práci Helena Pochobradská dokládá svou schopnost tvůrčí vědecké práce. Proto předloženou práci doporučuji k obhajobě.

V Olomouci, dne 26. 10. 2012

Prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Katedra historie FF UP v Olomouci

oponentka

